

Kaksi katastrofia, kolme tragediaa

Arvio teoksesta Kroll-Smith, Steve. *Recovering Inequality. Hurricane Katrina, the San Francisco Earthquake, and the Aftermath of Disaster*. University Press of Texas. 2018. 198 s. ISBN 978-1-4773-1611-5.

Atte Arffman

San Franciscon vuoden 1906 maanjäristys ja hurrikaani Katrina vuonna 2005 olivat valtavan mittaluokan inhimillisiä tragedioita. Maanjäristys ja sitä seurannut kolmipäiväinen tulipalo sekä hurrikaani Katrina tuhosivat molemmista kaupungeista lähes 80 prosenttia tappaen tuhansia ihmisiä. Sosiologian professori Steve Kroll-Smithin (University of North Carolina, Greensboro, NC) teos *Recovering Inequality* on analyysi modernin maailman varjopuolien esiinnoususta kahden Yhdysvaltain historian merkittävimpiin kuuluvien katastrofien muodossa. Katastrofitutkimuksistaan *American Sociological Associationin Distinguished Contribution* -palkinnon saanut, erityisesti hurrikaani Katrinaa tutkinut Kroll-Smith tuo kirjassaan esiin, kuinka luonnonmullistusten jälkeen useita katastrofien uhreja kohtasi toisen tason inhimillinen tragedia: kapitalistisen markkinatalouden raadollisuus. Tutkimuksen keskeinen tarkoitus onkin analysoida kriittisesti sitä, mitä kahden katastrofin uhreille tapahtui amerikkalaisessa, markkinatalouden ohjaamassa yhteiskunnassa (s. 20).

Kroll-Smith sijoittaa itsensä historiallisen sosiologian piiriin (s. 13). Mittava aikajänne herättää historioitsijan näkökulmasta kuitenkin heti kysymyksiä: voiko kahta sadan vuoden välein sattunutta katastrofia vertailla suoraan? Huomioidaanko esimerkiksi katastrofiavun muuttuminen *ad-hoc* -periaatteella toimivasta Yhdysvaltain liittovaltion organisoimaksi, tai kaupunkien suhteellinen merkitys omana aikanaan? Ilahduttavasti vastaus on kyllä. Kroll-Smith huomioi taidokkaasti huomattavan ajallisen etäisyyden. Muun muassa liittovaltion aseman erot katastrofiavun antamisessa vuosina 1906 ja 2005 on suhteutettu analyysissä (s. 90). Lisäksi New Orleansin ja San Franciscon maantieteelliset sijainnit on huomioitu analyysissä vakuuttavasti. Kroll-Smith esimerkiksi korostaa San Franciscon suurempaa merkitystä Yhdysvaltain taloudelle Tyynenmeren porttina, millä oli vaikutusta liittovaltion panokseen katastrofin jälkihoidossa (s. 136–149.)

Kroll-Smith huomauttaa, ettei pyri kirjoittamaan tyhjentävää historiallista läpileikkausta katastrofeista. Sen sijaan hän keskittyy osoittamaan, kuinka kahden

merkittävän katastrofin vertailu voi paljastaa seikkoja, jotka jäisivät huomaamatta yhteen tapahtumaan keskittymällä. Näin Kroll-Smith tuo esiin, kuinka molempien katastrofien jälkihoidon hyvin tunnetut epäkohdat, köyhien, afroamerikkalaisten ja ei-amerikkalaisten diskriminointi, palautuvat kaikki samaan juurisyyhyyn: markkinatalouden tarpeisiin palauttaa *status quo* ja turvata rikkaan eliitin etuoikeudet.

Katastrofien vaikutusten osuminen pahiten vähemmistöihin, köyhiin ja muihin vähäosaisiin on hyvin tunnettua. Kroll-Smithin kirjan ansio on kyky päästä tämän löydöksen taakse ja paljastaa onnistuneella vertailulla siitä jotain uutta. Kirjallaan Kroll-Smith osallistuu vahvasti keskusteluun yhteiskuntien kyvystä selvitä ja käsitellä katastrofeja markkinoiden ohjauksessa. Teema on hyvin ajankohtainen alati yleistyvien ilmastonmuutoksen vaikutusten maailmassa ja kiinnostava myös Yhdysvaltain kontekstin ulkopuolella.

Kirjan rakenne on selkeä ja se on jaettu kolmeen pääosaan, johdantoon ja kahteen analyysiosaan. Vuosien 1906 ja 2005 katastrofien vertailu on käsittelyluvuissa jatkuvaa ja toteutettu hyvin, historialliset kontekstit huomioiden. Kirjassa ei ole erillistä päätäntöä, mutta lopussa on lyhyt epilogrammainen pohdinta, jossa Kroll-Smith pohtii katastrofiavun tilaa ja tulevaisuutta tutkimuksensa päätulosten valossa.

San Francisco ja New Orleans tutkimuskohteena

Kirjan johdannosta iso osa on kontekstointia. Teoriakeskustelulle on varattu muutama sivu, mutta kovin syvälle tutkimuksen teoreettiseen taustaan ei pureuduta, mikä voi johtua kustantajan tarpeista. Johdannosta saa joka tapauksessa hyvän kuvan katastrofien välittömistä vaikutuksista myös alkuperäislähteiden kautta. Kroll-Smithin tausta sosiologiassa kuitenkin näkyy paikoitellen historioitsijan silmään. Esimerkiksi suorastaan proosalliset, kuviteltujen katastrofia edeltäviin kaupunkiin saapumisten muotoon kirjoitetut kuvaukset kaupungeista ovat historiantutkijalle vieras tapa kontekstoida tutkimuskohdetta.

Lähteitään, jotka koostuvat kirjeistä, sanomalehdistä, päiväkirjoista ja erilaisista aikalaiskuvauksista sekä viranomaisdokumenteista, Kroll-Smith esittelee vain puolen sivun verran. Metodiansa Kroll-Smith kuvaa myös varsin lakonisesti todeten sen yhdistelevän historiantutkimuksen menetelmiä urbaanin sosiologian Chicagon koulukunnan näkemyksiin. Tarkempi kuvaus tehdyistä metodologisista ja lähteiden käytön valinnoista olisi ollut eduksi kirjan kunnianhimoisen ja kiinnostavan lähtökohdan huomioiden.

Kirjan toisessa osassa Kroll-Smith tuo esiin, kuinka kaaoksen keskellä yhteiskunnan sosiaaliset rajat tulevat näkyviksi ja toisaalta mahdottomiksi ylläpitää. Viitaten San Franciscon maanjäristykseen, hän toteaa, etteivät katastrofit aiheuta epätasa-arvoa itsessään, vaan pikemminkin riisuvat yhteiskunnat paljaksi: köyhä työläinen ja varakas yläluokan jäsen joutuivat samalla tavalla pakenemaan järistystä kadulle (s. 43–44). Tulipalokaan ei tehnyt eroa köyhien asuinalueiden tai rikkaiden luksusasuntojen välillä. Lähes 300 000 ihmistä jäi kodittomaksi (s. 46). Toisaalta taas vuonna 2005 New Orleansissa noin neljäsosa kaupungin 400 000 asukkaasta jäi kaupunkiin, sillä

köyhyyden vuoksi heiltä puuttuivat edellytykset paeta (s. 51). Molemmissa kaupungeissa oli valtavasti avun tarvitsijoita.

Kirjan toinen osa on huomattavan raskas ja uhkaa jäädä anekdootinomaiseksi. Kroll-Smith käyttää runsaasti suoria lainauksia, paikoin useita peräkkäin ilman selkeää yhteenvedoa tai analyysiä. Vaikka sitaattit ovatkin pääosin nostettu alkuperäislähteistä, ne eivät automaattisesti puhu puolestaan. Kirjan argumentti on löydettävissä, mutta lukija joutuu kaivamaan sen esiin sen sijaan, että Kroll-Smith olisi metatekstillä purkanut monitulkintaistenkin sitaattien tarkoitusta. Metatekstin hienoinen puute voi myös kirjan toisen osan kohdalta tarkoittaa sitä, ettei katastrofitutkimusta vähemmän tunteva lukija saa kirjasta sen kaikkea potentiaalia irti.

Markkinoiden arvoilla, markkinoiden armoilla

Kirjan kolmannessa osassa Kroll-Smith käsittelee seikkaperäisesti katastrofiavun jakamisen periaatteita. Katastrofien ajallisesta etäisyydestä ja avustusprojektien eroista huolimatta Kroll-Smithin argumentointi toimii. Hän osoittaa taustalla vaikuttaneiden taloudellisten voimien asettaneen apua tarvitsevat eriarvoisiin asemiin. Vuonna 1906 avustushanketta johtaneet San Franciscon viranomaiset ja *American Red Cross* asettivat avun saamiselle tiukat ehdot. Kroll-Smithin mukaan avun tarvitsijan piti olla markkinoiden kannalta arvokas (*worthy*), käytännössä siis työkykyinen. Syystä tai toisesta työkyvyttömät köyhälistön jäsenet jäivät usein ilman apua. (s. 92–93.)

Samoin vuonna 2005 New Orleansissa avustushanketta johtanut *Federal Emergency Management Agency* (FEMA) vaati apua hakevia todentamaan asiakirjoin, esimerkiksi sähkölaskuun nojaten, oikeutuksensa apuun. Näin varmistettiin, ettei sama henkilö voinut saada esimerkiksi kahden kiinteistön perusteella liikaa apua. Todellisuudessa periaate esti eniten apua tarvitsevia, lähinnä köyhiä afroamerikkalaisia, saamasta apua. Usein apua hakevan köyhän dokumentit olivat tuhoutuneet tulvassa, jos niitä ylipäättään oli ollut. (s. 102–104.)

Kroll-Smith käyttää muotoilemaansa *market worthyn* käsitettä selittämään katastrofiavun jakamisen periaatteita, siis kenelle ja miksi apua annettiin, jos annettiin (s. 21). Käsite ei ole empiirinen kategoria, vaan tutkijan itsensä muotoilema. Käsitteen määrittely jää hieman ohueksi, eikä Kroll-Smith problematisoi, soveltuuko käsite markkinoiden kuvaamiseen molempien katastrofien aikalaiskontekstissa. Tästä huolimatta käsite auttaa ymmärtämään kolmannen osan argumenttia. Käsitteen avulla päästään käsiksi avun jakamisen taustalla olleisiin tavoitteisiin: apua tuli saada vain katastrofia edeltävän tulotason mukaan. Kroll-Smith käyttää käsitettä johdonmukaisesti, mikä tekee kirjan pääargumentin seuraamisesta helppoa.

Myös molempien katastrofien jälkihoitoon liittynyt rasismi on odotetusti esillä. Vuonna 1906 San Franciscossa keskeisellä paikalla sijainneiden kiinalaiskortteleiden jälleenrakennus pyrittiin estämään ja siirtolaisväestö siirtämään kaupungin laitamille. Kaupungin rikas eliitti katsoi keskusta-alueen olevan liian arvokasta ”mongoli-tuholaisten” asuttavaksi. (s. 113–115.) Myös New Orleansissa hurrikaani Katrinaa seurannutta asuntopoliittikkaa on syytetty rasistiseksi. Edullisten vuokra-asuntojen määrä on vähentynyt, kun tilalle on rakennettu kalliimpaa asuntokantaa. New

Orleansissa vuosia asuneen Kroll-Smithin mukaan kyseessä on hiljainen tavoite ajaa köyhä afroamerikkalaisväestö ulos kaupungista, sillä heillä ei ole varaa asua uusissa kalliimmissa asunnoissa. (s. 130–135.) Jälleenrakennuksen hengessä siis rakennetaan uutta ja parempaa, mikä kuitenkin palvelee ensi sijassa kiinteistömarkkinoita, eikä apua tarvitsevia köyhiä.

Teoksen kolmas osa on eheä. Sen rajaus tuntuu toimivalta, eikä Kroll-Smith harhaile sivupoluilla. Toista osaa paikoin hallinnut ja suorastaan häirinnyt sitaattien paljous ei jatku. Kroll-Smith perustelee johtopäätöksiään huolellisesti, jolloin argumentointia on helpompi seurata. Tyyllinen ero osien kaksi ja kolme välillä on sikäli valitettava, että tyylistä pitämätön saattaa jättää kirjan kesken. Kirja on kuitenkin kokonaisuutena lukemisen arvoinen ja osan kolme onnistunut rakenne tasapainottaa teosta ja sen argumentointia.

Mitä uutta Kroll-Smith tarjoaa katastrofeista?

San Franciscon maanjäristystä ja hurrikaani Katrinaa koskevaa historiantutkimusta on olemassa hyllymetreittäin. Hyviä, melko tuoreita esimerkkejä ovat Douglas Brinkleyn *The Great Deluge* (2006), Kevin Rozarion *Culture of Calamity* (2007), Jeremy Levittin ja Matthew Withakerin toimittama *Hurricane Katrina: Americas Unnatural Disaster* (2009) sekä Andrea Rees Daviesin *Saving San Francisco: Relief and Recovery after the 1906 Disaster* (2012). Ajallisen läheisyytensä vuoksi hurrikaani Katrinan aiheuttamaa katastrofia ovat tutkineet myös sosiologit kuten Michael Eric Dyson kirjassaan *Come Hell or High Water: Hurricane Katrina and the Color of Disaster* (2006) sekä Kroll-Smith aikaisemmissa teoksissaan.

Molempiin katastrofeihin liittyvä uhrien epätasa-arvoinen kohtelu ja suoranainen rasismi ovat siis jo aiemmin hyvin dokumentoitu ja tutkittu. Tässä mielessä *Recovering Inequality* ei tarjoa kovin paljoa uutta. Kroll-Smith nojaa vahvasti olemassa olevaan tutkimukseen, ja viittaa paljon edellä mainittujen Brinkleyn, Rozarion sekä Rees Daviesin tutkimuksiin. Kroll-Smith kuitenkin hyödyntää aikaisempaa tutkimusta taitavasti vastatakseen asettamaansa tutkimustavoitteeseen tarjota kriittinen analyysi katastrofien jälkihoidon (*recovery*) toteutumisesta markkinavoimien paineessa.

Historiantutkimuksen kannalta kirjasta tekee kiinnostavan kahden katastrofin vertailu. Tarttumalla yhden sijasta kahteen, pitkän aikavälin erottamaan tapahtumaan, Kroll-Smith pystyy nostamaan katastrofiapuun ja toisaalta laajemmin amerikkalaiseen kulttuuriin liittyviä jatkuvuuksia: vuosisadan alun selkeästi näkynyt valtaapitävien diskriminoiva toiminta ei ollut kadonnut mihinkään vuonna 2005. Se oli vain muuttunut hienovaraisemmaksi.

Kirjaa voi suositella katastrofitutkijoille niin historian kuin sosiologiankin oppiaineista. Kroll-Smithin näkökulma on kiinnostava jo katastrofitutkimusta tunteville, mutta kirja sopii helposti lähestyttävänä myös hiljattain aiheesta kiinnostaneille lunastaen hyvin paikkansa katastrofitutkimusten joukossa. Kaikkinensa *Recovering Inequality* tarjoaa kiinnostavan ja tarpeellisen näkökulman ja osoittaa kuinka kahden inhimillisen tragedian takaa paljastui kolmaskin.

**FM Atte Arffman on hurrikaanien ympäristöhistoriaa tutkiva väitöskirjatutkija
Jyväskylän yliopiston Historian ja etnologian laitoksella.**

Kirjallisuus

Douglas, Brinkley. 2007. *The Great Deluge: Hurricane Katrina, New Orleans, and the Mississippi Gulf Coast*. New York, New York. HarperCollins Publishers.

Dyson, Michael Eric 2006. *Come Hell or High Water: Hurricane Katrina and the Color of Disaster*. New York, New York. Basic Civitas Books.

Lewitt, Jeremy & Withaker, Matthew, eds. 2009. *Hurricane Katrina: America's Unnatural Disaster*. Lincoln, Nebraska. University of Nebraska Press.

Rees Davies, Andrea. 2012. *Saving San Francisco: Relief and Recovery after the 1906 Disaster*. Philadelphia, Pennsylvania. Temple University Press.

Rozario, Kevin. 2007. *Cultures of Calamity: Disasters and the Making of Modern America*. Chicago, Illinois. The University of Chicago Press.